

Aspecte ale stratificării sociale în contextul transformărilor sociale și perspectivei de integrare europeană a Republicii Moldova.

Note de cercetare

Victor Mocanu*

Angela Mocanu**

Academia de Științe a Moldovei

Abstract: *The independence period of the Republic of Moldova conditioned important changes at the economic and political level. The deepest and most grievous changes, in terms of social cost, are those who have an impact on the social structure, the life conditions, the people's behaviour and mentality. Social change refers to the modifications in the basic structures of the society, so it produces a quality and quantity passing to one level to another level of the social system. In this paper we present the results of a survey on a national-level in Moldova. The research was focused on the recent trends in social stratification in this former soviet country. Another issue was the evaluation of the current socio-political situation and the people's orientations (towards Europe or towards the Euroasian Union).*

Keywords: social stratification, social class, social change, social-economic development, european integration, euroasiatic integration .

Cuvinte-cheie: stratificare socială, clasă socială, schimbare socială, dezvoltare socio-economică, integrare europeană, integrare euroasiatică.

Introducere

Odată apărută, societatea a fost bazată pe inegalități. Anumite persoane sau grupuri de persoane ocupau un loc mai privilegiat, alții nu se puteau bucura de nicio facilitate în condițiile în care trăiau. Stratificarea desemnează maniera în care o societate diferențiază și ierarhizează funcțiile. Pe parcursul istoriei dezvoltării sale, omenirea a cunoscut forme diferite de stratificare – caste, stări, clase. Această problemă a constituit obiectul de studiu al savanților din toate timpurile. Mai mult decât atât, au existat un șir de autori, în special în perioada iluminismului

(Th. Morus, Campanella), în lucrările cărora au fost descrise modelele sociale ideale, fără clase. Această concepție a perpetuat de fapt în toate perioadele istorice, făcându-se și experimente sociale, prin care a trecut și Republica Moldova.

În literatura de specialitate contemporană, structura și stratificarea socială este abordată în plan multidisciplinar și multidimensional, utilizând totodată diferiți indicatori de măsurare: ocupația, sursa de venit (Cherkaoui, 1997), venitul, gradul de bunăstare al gospodăriei, averea (Giddens, 2001), gradul de control asupra resurselor economice (Erik Olin Wright, 1997), sectorul economic de activitate (Nicolas,

*Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova. E-mail: atitudinemd@gmail.com.

**Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova. E-mail: atitudinemd@gmail.com.

1999), gradul de securitate al serviciului deținut, posibilitățile de promovare, gradul de control asupra procesului muncii (Erikson și Goldthorpe, 1992; Goldthorpe, 1996; Evans, 1992), care rezultă într-o stratificare de ordin economic a populației. Alți autori dezvoltă un curent oarecum complementar celui anterior prezentat, prin utilizarea unor indicatori precum capitalul cultural (Bourdieu, 1984) și stilurile de viață (Comșa, 2002), care rezultă mai degrabă într-o stratificare de ordin cultural.

Astfel, Giddens consideră că există clasa superioară, vechea clasă de mijloc, clasa mijlocie de sus, clasa mijlocie de jos, clasa muncitoare de sus, clasa muncitoare de jos și subclasa.

O direcție de analiză a structurii sociale distinctă de literatura consacrată este cea impusă de teoreticienii individualizării (Beck și Beck-Gernsheim, 2002; Pakulski și Waters, 1996 în Kalmijn și Kraaykamp, 2007), care consideră că există încă diferențe între indivizi.

În Moldova, anumite aspecte ale stratificării sociale a populației care s-au produs în urma schimbării relațiilor de proprietate și-au găsit reflectare în lucrările sociologilor A. Timuș, G. Entelis, N. Țurcanu, politologilor și filosofilor A. Roșca, P. Varzari, A. Zavtur, Cl. Zavtur, A. Pascaru, V. Moșneaga, V. Saca etc. În plan sociologic, atenția cercetătorilor a fost focalizată pe relevarea problemelor sociale cauzate de reformele din societate și necesitatea perfecționării politicii sociale.

Metodologie

În studiul de față vom prezenta și analiza rezultatele unei cercetări naționale desfășurate în Republica Moldova în perioada 1-18 noiembrie 2014, privind tendințele recente în stratificarea socială a Republicii Moldova, precum și evaluările situației social-politice interne și orientările proeuropene versus orientările proeuroasiatice. Cercetarea s-a desfășurat pe un eșantion stratificat, probabilist, multistadial de 1.591 de persoane cu vârsta de cel puțin 18 ani. Eșantionul este reprezentativ

pentru populația adultă a Republicii Moldova, exclusiv regiunea transnistreană, cu o eroare maximală de $\pm 2,6\%$. Criteriile de stratificare ale localităților au fost: 13 regiuni geografice, mediu rezidențial urban-rural, mărimea localităților urbane (3 dimensiuni), tipul localităților rurale (3 categorii). Volumele straturilor au fost calculate proporțional cu numărul de alegători din fiecare strat în baza datelor oferite de Biroul Național de Statistică. În cadrul straturilor ajustate au fost selectate 72 de localități în baza unui tabel cu numere aleatoare. Fiecare localitate selectată a fost împărțită în subdiviziuni aproximativ egale. Pentru fiecare din aceste localități s-a stabilit un număr al punctelor de eșantionare, extrase, la rândul lor, tot pe baza unui tabel cu numere aleatoare. Numărul maxim de interviuri efectuate într-un punct de eșantionare a fost de 6. Familiile în care s-au realizat interviurile au fost selectate prin metoda rutei aleatoare, cu un pas statistic prestabilit. În cazurile în care în gospodăriile selectate existau mai multe persoane adulte s-a solicitat spre interviu persoana care și-a sărbătorit ultima ziua de naștere.

Am pornit de la ipoteza că transformările socioeconomice și politice au condus la formarea a noi grupuri/straturi sociale, noi structuri profesionale și au modificat structura societății în ansamblu. Noile grupuri/straturi sociale apar nu în baza principiilor clasice de stratificare, ci au la temelie particularități specifice naționale, legate de procesele de privatizare, de formarea economiei și relațiilor de piață, de factori geopolitici etc.

Identificarea cu o clasă socială sau alta este influențată atât de caracteristici personale ale stilului de viață, cât și de percepția mai generală a stratificării sociale din societate. Relevanța autopозиționării în funcție de reperele de clasă socială derivă tocmai din conotațiile simbolice și politice ale conceptului. Astfel, polarizarea socială reală se transpune în acțiune politică și prin intermediul polarizării sociale percepute, pe care o putem analiza din perspectiva faptului ce cred cetățenii despre propria apartenență de clasă și cum se distribuie aceste autopозиționări.

Rezultate

Autoevaluarea nivelului de trai al cetățenilor Republicii Moldova în comparație cu societățile Europei Centrale și de Est

Cei peste douăzeci de ani de independență a Republicii Moldova au condiționat schimbări importante nu doar în plan economic și politic. Cele mai profunde și dureroase schimbări, în sensul costului social pe care-l implică, sunt cele care afectează structura socială, condițiile de viață, comportamentul și mentalitatea populației. Schimbarea socială se referă la modificările în structurile de bază ale societății, astfel încât să se producă o trecere calitativă și cantitativă de la o stare la alta a sistemului social.

Pentru a studia reprezentările pe care cetățenii Republicii Moldova le au despre stratificarea socială a țării, subiecții intervievați în cadrul cercetării noastre au fost întrebați: „În societate există grupuri/straturi cu statut social diferit. Dvs. din care grup social faceți parte?” Distribuția răspunsurilor subiecților o prezentăm în Tabelul 1.

Tabel 1: Autosituarea în ierarhia socială

Stratificare socială: grupul social	%
Din grupul/stratul social superior	1,1%
Înalt	2,4%
Mediu	12,6%
Mai aproape de mediu	39,6%
Scăzut	29,1%
Foarte scăzut	15,1%

După două decenii de tranziție în Republica Moldova se conturează o nouă stratificare socială. Numai 4% dintre cei chestionați se autoidentifică cu grupul/stratul social cel mai de sus (cei foarte bogați, care au tot ce le trebuie, fără restricții de consum), în timp ce 15% dintre subiecți consideră că aparțin grupului social cel mai sărac. Cei mai mulți dintre oameni (40%) se plasează în grupul social mai aproape de mijloc.

În studiul de față am încercat să folosim datele cantitative pentru a identifica factorii care determină variația răspunsurilor și i-am întrebat pe respondenți: „Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs.?” Distribuția răspunsurilor subiecților o prezentăm în Figura 1.

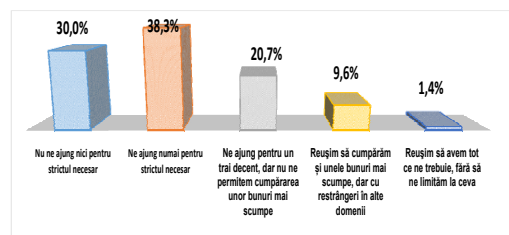

Figura 1: Autoevaluarea nivelului de trai „Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs.?” (un singur răspuns)

Observăm că pentru 30% din populație veniturile disponibile nu sunt suficiente nici pentru strictul necesar, iar 38% reușesc să acopere doar strictul necesar pentru trai. Fiecare a cincea persoană consideră că veniturile le ajung pentru un trai decent, dar nu le permit cumpărarea unor bunuri mai scumpe. 10% reușesc să cumpere și unele bunuri mai scumpe, dar cu restrângeri în alte domenii, și doar 1 la sută dintre intervievați pot să-și procure tot ce le trebuie, fără să se limiteze la ceva.

Analizând rezultatele cercetării conchidem că marea majoritate dintre respondenții care s-au identificat cu stratul social „mai aproape de mediu” dispun de venituri care nu le ajung nici pentru strictul necesar, sau le ajung numai pentru strictul necesar, adică trăiesc la limita supraviețuirii. Deci, cu certitudine putem să atribuim acest grup social clasei de jos și nicidecum clasei de mijloc.

În acest context ne-am propus să aflăm care este percepția respondenților privind propria identificare și autopозиționarea într-o clasă socială și trebuie să menționăm că fiecare al șaptelea cetățean nu s-a determinat la acest capitol (Tabel 2).

Tabel 2: *Relația dintre percepția privind propria identificare și autopозиționarea într-un grup social*

Cu ce vă identificați cel <u>mai mult</u> ?	Total	Grup social 1 Foarte scăzut	Grup social 2 Scăzut	Grup social 3 Mai aproape de mediu	Grup social 4 Mediu	Grup social 5
Naționalitatea	27,8%	22,8	23,1	31,9	31,8	28,6
Credința religioasă	21,4%	23,2	26,8	18,6	17,9	14,3
Țara Republica Moldova	24,5%	17,0	22,2	27,1	30,3	25,0
Orașul/satul	13,1%	15,4	12,5	12,9	10,0	23,2
Nu știu	13,1%	21,6	15,3	9,5	10,0	8,9

Aceste rezultate confirmă încă o dată faptul că, în lipsa unei clase de mijloc consistente, societatea moldovenească rămâne a fi una instabilă.

În cercetările realizate la Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române, autoidentificarea cu clasa mijlocie se situează la o valoare de circa 1/3 din populație, în timp ce 2/3 se autoidentifică drept țărani sau muncitori și doar 1% consideră că aparțin clasei de sus. Percepția despre locul în societate este dependentă de educație și ocupație: cu cât numărul de ani de școală formală absolviți crește, iar ocupația necesită aptitudini și cunoștințe mai complexe, cu atât este mai probabilă autopозиționarea în straturi sociale mai înalte.

În studiile asupra claselor sociale, sociologii români evidențiază faptul că delimitarea și definirea „frontierelor” și a conținutului fiecărei clase sociale în parte este un proces dificil. Dacă la nivelul societăților occidentale situația este relativ simplă, deoarece există o relație puternică între educație, ocupație, venituri, proprietate, mod și stil de viață etc. care facilitează identificarea claselor sociale, în societățile Europei Centrale și de Est, această relație nu mai este foarte clară (Zamfir, 2004, 12). Spre exemplu, raportându-ne strict la societatea românească, multe dintre ocupațiile intelectuale nu se asociază cu venituri ridicate, după cum un nivel de educație scăzut sau ocupații manuale nu înseamnă neapărat venituri modeste. De asemenea, venituri foarte ridicate, deținerea

unor bunuri și proprietăți de mare valoare, un nivel de educație cel mult mediu nu te situează în elita societății. Din studiul recent desfășurat de către Asociația Sociologilor și Demografilor reiese că această tendință este specifică și pentru Republica Moldova.

Evaluarea stării sociale și politice interne din Republica Moldova

Din cercetarea sociologică pe teren a rezultat o evaluare puternic negativă a stării sociale și politice, astfel, 57% dintre respondenți consideră că evenimentele din interiorul țării se desfășoară într-o direcție incorectă, 29% – într-o direcție corectă, 14% nu știu sau nu răspund. O apreciere mult mai negativă a direcției în care se dezvoltă țara au dat-o reprezentanții minorităților naționale: ucrainenii (71%), rușii, bulgarii (67%) și persoanele cu o situație materială precară (64%). Moldovenii/românii, respondenții cu studii superioare, dar și cei care s-au autoidentificat cu grupul social superior, apreciază evenimentele din interiorul țării mult mai pozitiv.

Figura 2: *În general, Dvs. credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?*

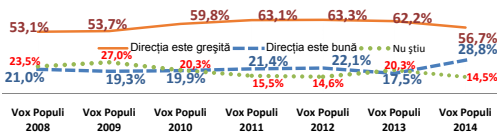

Figura 3: În general, dvs. credeți că în țara noastră lucrurile merg într-o direcție bună sau într-o direcție greșită?

Din diagrama de mai sus observăm că numărul respondenților care apreciază pozitiv direcția de dezvoltare a țării pe parcursul ultimilor 5 ani a crescut cu aproximativ 10 puncte procentuale pe când majoritatea rămâne nesatisfăcută – 57%. Aceste rezultate le explicăm în primul rând prin insatisfacția populației de procesul implementării reformelor în Republică. Doar circa 1/3 dintre cetățeni consideră că reformele efectuate contribuie într-o măsură mare sau foarte mare la dezvoltarea democrației, 47% sunt de părere că reformele nu înlesnesc evoluția acesteia, iar 1/5 nu și-a format punctul de vedere referitor la acest subiect.

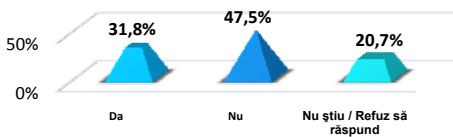

Figura 4: Considerați că reformele din țara noastră contribuie la democratizarea societății sau nu?

Este interesant de reținut viziunea populației asupra reformelor. 2/3 apreciază că reformele nu sunt eficiente și doar 16% le apreciază pozitiv, în timp ce 18% nu au răspuns. Se dorește ca acestea să se concretizeze în schimbări reale (69%), să fie discutate și rezultatele lor să fie orientate spre cetățeni (67%), să nu servească intereselor personale (52%).

Cât privește implementarea reformelor, o parte din populație consideră că trebuie urmărite

standardele europene (28%), alții (19%) cer ca standardele să corespundă celor din Federația Rusă, iar majoritatea intervievaților (53%) nu au o viziune clară privind tema dată.

În cadrul cercetării, 89% dintre respondenți au apreciat negativ schimbările care s-au produs pe parcursul ultimilor doi ani în soluționarea conflictului transnistrean, 83% – în combaterea corupției, 69% – în domeniul politicii interne. Cele mai vizibile schimbări au fost sesizate în domeniul științei – 49%, culturii – 48%, educației – 42%, în sfera economică a orașului – 41% și în domeniul politicii externe – 38%. În anul 2014, îngrijorările populației rămân neschimbate în comparație cu perioada 2009-2013. 81% dintre respondenți sunt convinși că corupția este larg răspândită în organele de conducere ale țării, doar 11% n-au fost de acord cu aceasta, iar 8% nu și-au format o opinie în acest sens.

În funcție de naționalitate, se identifică cel mai mult cu Republica Moldova 26% dintre moldoveni/români, 22% dintre ruși, 19% dintre ucraineni, 10% dintre bulgari și doar 6% dintre găgăuzii investigați. Un nivel jos de identificare cu țara sa am depistat la persoanele cu studii generale obligatorii (21%) și primare sau fără studii (14%), dar și cele care se autopoziționează în stratul social inferior (17%).

În cadrul cercetării, doar 16% dintre persoanele interviuate au menționat că devotamentul față de țara sa este de neclintit, 27% din respondenți au declarat că sunt devotați țării, dar uneori sunt de acord cu interesele altor țări, care nu coincid cu interesele țării sale, 38% sunt devotați țării doar numai atunci când consideră că se află pe calea cea dreaptă de dezvoltare. Devotamentul față de țara sa la 7% dintre intervievați este la fel ca și față de oricare altă țară, 5% nu simt devotament față de țara sa și nu sunt de acord cu interesele ei, le plac alte țări, 7% nu și-au format o părere clară în această privință (Tabel 3).

Table 3: *Relația dintre percepția privind propriul devotament față de Țară, naționalitate și autopозиționarea într-un grup social*

Cât de devotați sunteți țării Dumneavoastră?		Devotamentul meu este de neclintit – aceasta este țara mea, chiar dacă se află sau nu pe calea cea dreaptă de dezvoltare	Sunt foarte devotați țării, dar uneori sunt de acord cu interesele altor țări, care nu coincid cu interesele țării mele	Sunt devotați țării, dar numai atunci, când consider că se află pe calea cea dreaptă de dezvoltare	Devotamentul față de țara mea este la fel ca și față de oricare altă țară	Nu simt devotament față de țara mea și nu sunt de acord cu interesele ei	Nu știu
TOTAL		16,0%	27,0%	37,8%	7,2%	4,8%	7,1%
Naționalitatea	Moldovean/Român	18,0%	26,6%	40,0%	6,4%	3,7%	5,3%
	Ucrainean	9,4%	30,9%	33,8%	10,1%	11,5%	4,3%
	Rus	7,9%	22,2%	39,7%	12,7%	11,1%	6,3%
	Găgăuz	9,5%	30,2%	9,5%	6,3%	3,2%	41,3
	Bulgar	20,0%	30,0%	20,0%	10,0%	-	20,0
Stratificare socială	Superior/înalt	28,6%	35,7%	17,9%	10,7%	7,1%	-
	Mediu	20,4%	26,9%	40,3%	5,0%	1,5%	6,0%
	Mai aproape de mediu	13,8%	28,4%	41,1%	8,6%	2,7%	5,4%
	Scăzut	13,8%	27,0%	39,5%	5,8%	8,0%	5,8%
	Foarte scăzut	19,1%	21,6%	28,6%	7,5%	6,6%	16,6

Cei mai devotați țării, după cum era și de așteptat, sunt moldovenii/românii (18%), dar și cei care se autoidentifică cu grupurile sociale superior (29%) și mediu (20%).

Cercetarea noastră a depistat atitudinea reprezentanților diferitelor straturi sociale și niveluri de instruire vizavi de promovarea unor valori comune în societatea moldovenească ce stau la baza valorilor general umane precum conștiința națională, patriotismul, cultura politică.

Relațiile externe și opțiunile Uniunii Europene versus Uniunea Vamală Euroasiatică

Potrivit sondajului nostru, Republica Moldova are cele mai bune relații cu România – 87%, Uniunea Europeană – 85%, Ucraina – 79%, SUA – 78% și Federația Rusă – 25%.

Dacă duminică următoare ar avea loc un referendum privind aderarea Republicii

Moldova la NATO, doar 21% dintre respondenți s-ar pronunța pentru această opțiune, 41% – împotriva, iar 9% dintre ei n-ar participa la vot. Este mare și numărul acelor care nu sesizează, dacă este necesar ca Republica Moldova să adere la NATO (26%). Există, de asemenea, un grup de persoane care, în general, nu știu ce reprezintă structura internațională NATO (4,4%).

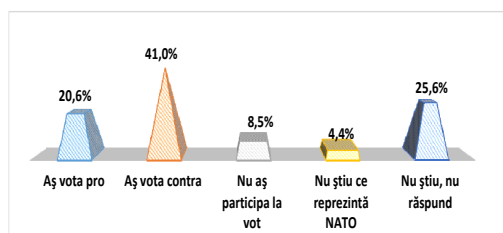

Figura 5: *Dacă duminică viitoare ar avea loc un referendum cu privire la aderarea Republicii Moldova la NATO, Dvs. ați vota pro sau contra?*

Evenimentele din Ucraina. În cadrul cercetării noastre, de asemenea a fost testată și opinia populației privind evenimentele tragice care au loc în prezent în Ucraina și cum se vor manifesta ele asupra situației din Republica Moldova, care va fi viitorul ei. Astfel, 1/5 dintre respondenți consideră că relațiile Republicii Moldova cu Federația Rusă se vor înrăutăți și drept consecință se va complica procesul de soluționare a conflictului transnistrean, 15% – că procesul de integrare europeană se va accelera și Republica Moldova va intra în componența Uniunii Europene, 14% – că Republica Moldova își va păstra independența și neutralitatea, 11% – că procesele de dezintegrare teritorială vor lua amploare și Republica Moldova se va dezintegra în câteva părți, care vor urma vectori geopolitici opuși, 8% – că procesul de integrare europeană va fi mult mai lent, 7% – că relațiile cu Federația Rusă se vor îmbunătăți și Republica Moldova se va integra în Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, 7% – că va fi afectată securitatea statală și Republica Moldova se va uni cu România, 4% – că va fi afectată securitatea statală și Republica Moldova va intra în componența Federației Ruse. Circa 12 la sută din cei intervievați nu și-au format o opinie în acest sens.

Marea majoritate a persoanelor chestionate (54%) este sceptică că va primi o informație veridică și deplină cu privire la evenimentele din Ucraina. Doar 26% dintre ei consideră că vor fi informați corect, iar ceilalți 20% nu manifestă interes față de evenimentele din Ucraina sau au refuzat să răspundă la această întrebare. Aproape fiecare al cincilea interviuat (19%) apreciază evenimentele care au avut loc pe Euromaidanul din Kiev drept o acțiune politică, organizată de grupările oligarhice din Ucraina; 17 la sută sunt de părere că ele sunt o consecință a provocărilor politice permanente din partea Federației Ruse în scopul tergiversării procesului de aderare a țării la Uniunea Europeană; 15% le consideră o „revoluție orange”, organizată de Occident; 12% – drept un protest spontan din partea tinerilor; 10% – drept o provocare politică din partea

autorităților de stat; 9% – o acțiune politică, organizată de către partidele de dreapta; 3% – o acțiune politică, inițiată de către organizațiile non-guvernamentale.

28% dintre respondenți consideră că acțiunile de protest s-au răspândit rapid pe întreg teritoriul Ucrainei, deoarece societatea ucraineană este divizată; 3 din 10 și-au exprimat opinia că protestele au luat amploare, deoarece a fost alimentată discordia dintre oameni de către autoritățile Federației Ruse în scopul răzbunării și destabilizării situației din țară; 27% – cred că din cauza influenței din Occident; 18% – din cauza partidelor care au ajuns recent la putere; 27% – din cauza Partidului Regiunilor, iar 15% nu și-au format o opinie.

31% dintre respondenți consideră că cel mai mult a avut de câștigat în urma evenimentelor din Ucraina forțele proruse; 20% – unii oligarhi din Ucraina; 16% – forțele proeuropene, 15% – elita conducătoare, clasa politică; câte 14% – guvernarea actuală și poporul Ucrainei; 10% – societatea civilă. Fiecare al zecelea interviuat a opinat că în urma evenimentelor din Ucraina n-a avut de câștigat nimeni, iar o parte considerabilă din respondenți (18%) a refuzat să răspundă la întrebarea respectivă.

38% dintre respondenți consideră corectă decizia Federației Ruse de a interveni în Crimeea, Ucraina, 45% o apreciază ca fiind incorectă, 4% – n-au auzit de o asemenea decizie, iar 13% dintre intervievați nu s-au putut pronunța la subiectul dat.

Fiecare al cincilea respondent consideră că dintre evenimentele cele mai importante care au loc în ultimul timp în Republica Moldova sunt: apropierea de Uniunea Europeană, dialogul cu structurile europene, vizitele înalților demnitari europeni în Republica Moldova, parafarea acordului de asociere cu Uniunea Europeană la Summitul de la Vilnius.

Conform cercetărilor noastre, 71% din respondenți consideră că ar trebui să fie mai bine informați despre efectele integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană; 70% cred că autoritățile și partidele politice au obligația să discute cu cetățenii despre avantajele și

dezavantajele acestei integrări și nu doar să speculeze politic pe aceste teme; 65% doresc să cunoască mai multe date concrete referitoare la proiectele europene realizate până în prezent. Totodată, oamenii sunt interesați să participe la discuții privind avantajele de care vor beneficia în localitatea lor, odată cu apropierea de Uniunea Europeană (63%).

Practic, opțiunile respondenților pentru Uniunea Europeană sau Uniunea Vamală (Rusia–Belarus–Kazahstan) s-au împărțit aproximativ egal. Totuși prevalează procentele celor pentru Uniunea Vamală. Astfel, în cazul în care respondenții ar fi puși în situația de a se pronunța duminică următoare în cadrul unui referendum 41% dintre ei ar opta pentru Uniunea Vamală, iar 38% – pentru Uniunea Europeană. Iar una din cinci persoane nu a fost în stare să se exprime limpede pentru ce ar opta în cadrul unui eventual referendum.

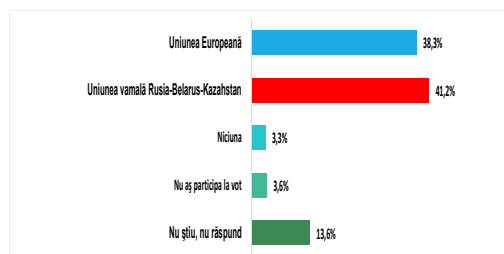

Figura 6: Dacă duminică viitoare ar avea loc un referendum și ar trebui de ales între aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană sau Uniunea vamală Rusia-Belarus-Kazahstan, Dvs. pentru care din acestea ați vota?

De asemenea, respondenții au mai avut o întrebare privind așteptările față de modificările din diferite domenii care se vor produce în viața societății moldovenești, în cazul aderării țării la Uniunea Europeană sau la Uniunea Vamală Rusia–Belarus–Kazahstan. Rezultatele acestor răspunsuri le prezentăm în Tabelul 4.

Tabel 4: Așteptările populației în cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană sau la Uniunea Vamală Rusia–Belarus–Kazahstan

Domeniile de interes prezentate în sondajul din anul 2013	În cazul aderării Rep. Moldova la Uniunea Europeană s-ar produce schimbări pozitive în următoarele domenii:	În cazul aderării Rep. Moldova la Uniunea Vamală Rusia–Belarus–Kazahstan s-ar produce schimbări pozitive în următoarele domenii:
1. În dezvoltarea infrastructurii (drumuri și altele)	59,3	41,3
2. În medicină	52,4	46,7
3. În știință	50,5	44,4
4. În învățământ	49,6	46,5
5. În cultură	47,4	46,2
6. În combaterea corupției	47,2	35,5
7. În sfera economică a satului	46,9	52,7
8. În justiție	45,7	38,6
9. În sfera economică a orașului	43,9	47,7
10. În sfera politicii externe	42,3	41,1
11. În sfera politicii interne	40,7	40,0
12. În soluționarea conflictului transnistrean	29,5	49,5

Din datele acestui tabel constatăm că așteptările populației privind asocierea Republicii Moldova la UE sunt legate în cea mai mare măsură de: dezvoltarea infrastructurii (drumuri, școli etc.) – 59,3%, dar și în celelalte domenii valorile sunt relativ mari, cu excepția rezolvării conflictului transnistrean.

În cazul aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală Euroasiatică, așteptările pozitive ale populației se referă mai întâi la sfera economică a satului (52,7%), urmată de soluționarea conflictului transnistrean (49,5%). Cea mai mică valoare, de această dată, se referă la șansele de combatere a corupției (35,5%).

Opiniile populației privind schimbarea condițiilor de viață pentru familiile lor, în cazul în care Republica Moldova va deveni stat membru al Uniunii Europene, s-au împărțit aproximativ în mod egal. 39% consideră că ele vor deveni mai bune sau cu mult mai bune, 4 din 10 cred că ele se vor înrăutăți sau se vor înrăutăți simțitor. Un număr mare de respondenți (17%) nu și-au format o opinie în acest sens. În același timp, 46% dintre cei chestionați consideră că în cazul în care Republica Moldova va deveni membru al Uniunii Vamale Rusia-Belarus-Kazahstan condițiile de viață vor deveni mai bune sau cu mult mai bune, 33% de persoane consideră că ele se vor înrăutăți sau se vor înrăutăți simțitor. Un număr mare de respondenți (21%) nu și-au format o opinie la acest subiect.

În accepția populației rurale, Uniunea Vamală Euroasiatică poate să asigure dezvoltarea economică a satelor, pentru că Rusia poate cumpăra producția agricolă din spațiul rural, care ar putea fi vândută de Republica Moldova pe gaze la un preț mai mic. Acesta este un mod de percepție și gândire conservator, țărănesc din originile patriarhale ale satului moldovean. Se remarcă faptul că populația nu cunoaște realitățile social-politice sau economice aflate în raioanele din stânga Nistrului, deși în ultimii doi ani circa 70% din exporturile acestei regiuni au fost orientate către Uniunea Europeană, dar consideră că diferendul transnistrean poate fi soluționat cu participarea atât a Federației Ruse, cât și a Uniunii Europene. Comparând rezultatele studiilor „Vox populi – noiembrie 2014” cu cele din „Vox populi – iunie 2012”, constatăm că în această perioadă numărul euroscepticilor a crescut cu 4%, concomitent cu creșterea numărului de adepți ai Uniunii Vamale Euroasiatică cu 7% (Mocanu, 2013, 27).

Respondenților li s-a propus, de asemenea, o întrebare de pronostic cu privire la schimbarea

vieții în Republica Moldova peste 2 ani. 44% speră la o viață mai bună, aproape fiecare a doua persoană (17%) este de părere că viața în Republica Moldova peste 2 ani va fi puțin mai rea, iar 16% – foarte rea. Deși fiecare al cincilea interviuat nu s-a putut pronunța privitor la modul în care se va schimba viața în *Republica Moldova în viitorul apropiat*, totuși observăm un număr impunător de persoane optimiste, care speră la mai bine și aceasta este specific societăților instabile, cu economii și democrații slab dezvoltate.

Concluzii

Transformările politice și socioeconomice au condus la formarea de noi grupuri, straturi sociale, noi structuri profesionale și au modificat structura societății în ansamblu. Noile grupuri, straturi sociale, au apărut nu numai în baza principiilor clasice de stratificare, ci au la temelie și particularități specifice naționale, legate de procesele de privatizare, de formare a economiei și relațiilor de piață, de factori geopolitici.

În Republica Moldova se observă o tendință specifică spațiului postsovietic: persoanele care au prosperat în business și au făcut averi mari tot mai frecvent se implică în politică, producându-se oligarhizarea puterii de stat. În viziunea noastră, motivele ar fi următoarele:

a) În viața publică moldovenească nu este de ajuns să dispui de avere, care permanent este supusă riscului, deoarece nu întotdeauna averile disponibile au fost agonisite în mod perfect legal, ci mai mult prin apropierea de ierarhia nomenclaturistă, adică prin accesul la banul și averea publică.

b) Oamenii bogați vin în politică cu scopul de a-și consolida statusul lor social-economic. Principalul factor al securității proprietății lor economice devine apartenența de partid și apropierea de cercurile politice aflate la guvernare.

În Republica Moldova, instituțiile statului, influențate de oamenii de afaceri, au format structuri monopoliste pentru a storce bani de la cei săraci și a-i direcționa către cei bogați.

Societatea se confruntă nu doar cu o criză social-economică, dar și cu o criză identitară profundă. Ea rămâne a fi divizată după criteriul etno-cultural-lingvistic, format în perioada sovietică. Astfel, în lipsa unei coeziuni sociale bazate pe identitatea națională nu poate fi edificată o economie viabilă.

Populația Republicii Moldova cunoaște în mod sumar riscurile și avantajele aderării la Uniunea Europeană. Sursele ei de informare pe această temă sunt: mass-media, în primul rând televiziunea, unde nu există ediții speciale consacrate asocierii la Uniunea Europeană. De la caz la caz alte surse sunt internetul, discuțiile cu prietenii sau cu oamenii apropiați. Populația nu cunoaște proiectele de dezvoltare a infrastructurii, de formare a unor întreprinderi mixte cu statele membre ale Uniunii Europene, realizate cu susținerea ei, unele sub formă de granturi începând cu anul 2010, de când

la guvernare se află coaliția „Alianța pentru Integrare Europeană”. A înțelege ce înseamnă în fapt integrarea europeană cu riscurile și avantajele ei nu este ușor. Pentru un asemenea demers este nevoie de un efort analitic și de informare.

Republica Moldova a parafat acordul de asociere la Uniunea Europeană. În perioada următoare coaliția de guvernare urmează să conjuge eforturile și împreună cu societatea civilă, cu ONG-urile din Republica Moldova să demonstreze în mod practic că au capacități de organizare, de convingere, de atragere a populației în procesele democrației participative pentru ca cetățenii țării să cunoască avantajele și eventualele dezavantaje ale unei asocieri la Uniunea Europeană. Și toate acestea pentru ca populația să nu fie manipulată, dezinformată și utilizată în procesele decizionale numai ca elemente de vot.

Bibliografie

- Bădescu, I. (2004) Dezvoltare și subdezvoltare. Contribuții la critica sociologiei tranziției. *Sociologia Românească*, 3.
- Belli, N. (2001) *Tranziția mai grea decât un război. România 1990-2000*. București: Expert.
- Larionescu, M., Mărginean, I. și Neagu, G. (2007) *Construirea clasei mijlocii în România*. București: Enciclopedică.
- Mărginean, I. (coord.) (2002) *Analiza comparativă a politicilor sociale din România: țări în tranziție-țări UE*. Raport pentru Comisia Antisărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale. București.
- Mihăilescu, I. (2003) *Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz*. Iași: Polirom.
- Mocanu, I. (2013) *Activismul electoral în Republica Moldova: abordare sociologică*. Chișinău: Print-Caro.
- Stiglitz, J. (2003) *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*. București: Economică.
- Zamfir, C. (2004) *O analiză critică a tranziției. Ce va fi "după"*. Iași: Polirom.
- Zamfir, C. și Stănescu, S. (coordonatori) (2007) *Enciclopedia dezvoltării sociale*. Iași: Polirom.